Limity a perspektívy výkonu trestu odňatia slobody u dospelých odsúdených, v neštátnych ústavoch na výkon trestu odňatia slobody v Slovenskej republike, vzhľadom na právne a mimoprávne záruky zákonnosti

Sergej Romža *

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2020.7.4.262-278>

Abstrakt:

ROMŽA, Sergej: *Limity a perspektívy výkonu trestu odňatia slobody u dospelých odsúdených, v neštátnych ústavoch na výkon trestu odňatia slobody v Slovenskej republike, vzhľadom na právne a mimoprávne záruky zákonnosti*. Privatizácia väzenského systému je predmetom širokospektrálnej diskusie odborníkov aj laikov, vo viacerých krajinách, pričom je vyvolaná pretrvávajúcimi problémami štátneho väzenského systému, spočívajúcich predovšetkým v preplnenosti väzníc a ekonomickej neefektívnosti ich prevádzky. Privatizácia väzenského systému, má svojich zarytých zástancov aj odporcov, ktorí vnímajú túto otázku skôr ideologicky ako pragmaticky. Súčasné modely privatizácie väzenského systému však umožňujú kompilovať prvky štátneho a súkromného väzenského systému a tým aj optimalizovať jeho fungovanie.

Kľúčové slová:

privatizácia väzenského systému; modely privatizácie; výkon trestu odňatia slobody; štátny väzenský systém; väznica;

Limits and Perspectives of Imprisonment for Adult Convicts, in Private Institutions for Serving the Imprisonment in the Slovak Republic, with Regard to Legal and non-Legal Guarantees of Legality

Abstract:

ROMŽA, Sergej: *Limits and Perspectives of Imprisonment for Adult Convicts, in Private Institutions for Serving the Imprisonment in the Slovak Republic, with Regard to Legal and non-Legal Guarantees of Legality*. The privatization of the prison system is the subject of a wide-ranging debate among experts and lay people alike, in several countries, and is caused by the persisting problems of the state prison system, consisting mainly in prison overcrowding and the economic inefficiency of their operation. The privatization of the prison system has its staunch supporters and opponents, who perceive the issue ideologically

* prof. JUDr. Sergej Romža, PhD., Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, vedúci Katedry trestného práva. Predložená štúdia vznikla s podporou a je výstupom riešenia výskumného projektu APVV-16-0362 „Privatizácia trestného práva – hmotnoprávne, procesnoprávne, kriminologické a organizačno-technické aspekty“.

rather than pragmatically. However, current models of privatization of the prison system make it possible to compile elements of the state and private prison system and thus optimize its functioning.

Key words:

privatization of the prison system; privatization models; serving the imprisonment; state prison system; prison;

I. Väzenstvo ako súčasť trestnej politiky štátu – úvodné poznámky

„Existuje jeden univerzálny zákon. Tým zákonom je spravodlivosť. Spravodlivosť tvorí základný kameň práva každej krajiny“ (Alex de Touqueville).

Spravodlivosť, predstavuje absolútny imperatív, vo vzťahu ku všetkým ostatným princípom, na ktorých sú kreované jednotlivé právne poriadky a inak to nie je ani pokiaľ ide o trestné právo.¹

Prostriedkom na presadenie – implementáciu konceptu spravodlivosti do právnej praxe, do spoločenského života vo všeobecnosti, je trestná politika štátu. Okruh spoločenských vzťahov, ktorým sa má poskytnúť trestnoprávna ochrana a v akom rozsahu, a akým spôsobom, je elementárnou otázkou, ktorú si musí pokladať a riešiť trestná politika štátu.²

Trestnú politiku štátu možno vo všeobecnosti charakterizovať ako súbor politických, legislatívno-technických a organizačných opatrení, ktorých cieľom je kreovať ucelenú a dlhodobú koncepciu trestného práva, vrátane jednotlivých zásad a inštitútov, ktoré vytvárajú jej základ.

Trestná politika štátu vytvára ideový rámec ďalšieho smerovania trestnej politiky a trestného práva, ako prostriedku jej implementácie do aplikačnej praxe. Fázy a spôsoby implementácie trestnej politiky štátu, do aplikačnej praxe, sa odvíjajú od aktuálneho stavu spoločensko-ekonomických vzťahov, teda od požiadaviek a očakávaní odbornej a laickej verejnosti. Trestná politika štátu zároveň musí reflektovať aj na medzinárodné záväzky, ktoré pre nás vyplývajú v oblasti trestného práva. V konečnom dôsledku trestná politika štátu musí reflektovať aj na ústavou garantované základné práva a slobody.

Trestná politika štátu, by tak mala reflektovať na súbor východísk historického, spoločensko-ekonomického, medzinárodnoprávneho a kriminogénneho charakteru, ale rovnako tak, by nemala opomínať ani etické a morálne východiská. Rovnako trestná politika štátu, by mala reflektovať aj na vývoj doktrínálnych koncepcií v sociálnej oblasti, akými sú psychológia, sociálna práca, či psychiatria.

Základnou premisou trestnej politiky štátu je dôkladné poznanie existujúceho normatívneho stavu, poznanie (identifikácia) legislatívno-technických nedostatkov toho normatívneho stavu, a v neposlednom rade aj poznanie príčin, ktoré majú za

1 ROMŽA, S.: *Koncepcia prípravného konania*. Brno: Tribun EU, 2010, s. 7.

2 ROMŽA, S.: Význam spoločensko-ekonomických podmienok na formovanie trestnej politiky štátu. In: *Trestná politika štátu, história, súčasnosť a perspektívy; Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Košice: UPJŠ, 2015, s. 169.

následok uvedené nedostatky a problémy.

Trestnú politiku štátu nemožno vnímať a ani uplatňovať ako statický, ale naopak dynamický fenomén, ktorý musí operatívne reflektovať na aktuálnu spoločensko-ekonomickú situáciu, na nové fázy a prejavy kriminality, ale rovnako tak problémy súvisiace s praktickým uplatňovaním trestnej spravodlivosti v oblasti ukladania, ale predovšetkým výkonu trestných sankcií, osobitne výkonu trestu odňatia slobody.

Trestná politika štátov, nielen angloamerického, ale aj kontinentálneho právneho systému, je v posledných desaťročiach poznamenaná presadzovaním nového trendu, ktorým je čoraz väčší prienik súkromného sektoru do verejnoprávnej sféry. Z tradičného pohľadu, je verejnoprávna sféra, práve tou oblasťou spoločenského života, v ktorej majú výsostné postavenie orgány verejnej moci (štátne orgány). Ide predovšetkým o plnenie takých úloh štátnymi orgánmi, ako sú úlohy v oblasti ochrany bezpečnosti osôb a štátu, zachovávanie verejného poriadku, či hospodárenia s finančnými prostriedkami štátu. Z tradičného pohľadu, disponuje štát vo všetkých týchto oblastiach monopolom.

Čoraz častejšie však možno pozorovať zaujímavý jav, ktorým je zverovanie verejnoprávnych oblastí, v ktorých má štát monopolné postavenie, do rúk súkromných osôb, do rúk rôznych podnikateľských subjektov. Tento fenomén je označený ako tzv. **privatizácia verejného priestoru**.³

V tejto súvislosti, pomerne diskutovanou otázkou je aj otázka eventuálnej **privatizácie trestného konania**, pod ktorou vo všeobecnosti možno rozumieť oslabenie funkcií štátu v oblasti výkonu trestnej spravodlivosti a ich delimitovanie na subjekty, či procesné strany trestného konania, prípadne na súkromné subjekty, bez ohľadu na ich právnu entitu, ktoré de lege lata stoja mimo rámec trestného konania. Fázy, či dokonca spôsoby praktickej realizácie, koncepcie privatizácie trestného konania, môžu nadobudnúť tak hmotnoprávny, procesný, či dokonca netrestný charakter.

Privatizácia trestného konania tak predstavuje trend, podstatu ktorého možno vidieť v silnejšom zohľadňovaní individuálnych záujmov, resp. v prístupe viac neformálne – súkromnom namiesto formálne-oficiálnom.⁴

Neuralgickou otázkou, privatizácie trestného konania, je otázka privatizácie v oblastiach, kde dochádza k obmedzovaniu, či dokonca pozbaveniu osobnej slobody, či už sú to zariadenia na umiestňovanie zadržaných osôb (tzn. cely policajného zaisťovania), prípadne zariadenia na výkon väzby a trestu (ústavy na výkon väzby a trestu) alebo obmedzení, podľa § 88 Tr. por., prostredníctvom inštitútu zabezpečenia svedka.

Sumarizačne možno konštatovať, za cenu určitej abstrakcie a terminologickej nepresnosti, že ide o otázku tzv. privatizácie väzensťva (väzenského systému).

Privatizácia väzenského systému je trestnoprávnou jurisprudenciou definovaná ako „*presun väzňov do zariadení prevádzkovaných súkromnými firmami na základe Zmluvy s orgánmi väzenskej správy, pričom predmetom tejto Zmluvy je výkon trestu nariadený odsúdenému súdnym orgánom, ktorý má byť uskutočňovaný vo väzení prevádzkovanom súkromnou firmou.*“⁵

3 ŠRÁMEL, B.: Privatizácia väzenského systému: áno alebo nie? In: *Trestné právo*, 2015, č. 1, s. 30.

4 ESSER, A.: Funtchinswandel strofrechtlicher Prozesmawimen: Auf dem Weg zur „Reprivatisierung“ des Strafverfahrens. In: *Karl Kroeschell recht und Venfahren: Symposium den recht&swissen schafilichen Fakultäten der Albert – Ludwigs – Universität Osaka*, Heidelberg: Müller, 1993, s. 35.

5 JUNG, Y.: Prison privatization a perspective on core governmental functions. In: *Crime, Law*

K uvedenému B. Šrámel dodáva, že „súkromnú firmu možno v tomto smere považovať preto za akýsi nástroj štátu na uskutočňovanie nariadeného výkonu trestu odňatia slobody“ a zároveň poznamenáva, že „na súkromnú firmu na základe Zmluvy prechádza iba povinnosť zabezpečiť výkon trestov odsúdených vo väzeniach, právna zodpovednosť zostáva stále v rukách štátu.“⁶

Opätovne sa žiada pripomenúť, že privatizáciu väzenského systému nemožno nedôvodne redukovať výlučne na privatizáciu výkonu trestu odňatia slobody, ale je namieste koncepciu privatizácie väzenského systému riešiť komplexne, teda vrátane privatizácie zariadení určených na umiestňovanie zaistených osôb, či už v režime podľa § 17 zákona č. 171/1993 Zb. o Policajnom zbore alebo v režime podľa § 85, resp. § 88 Tr. por. Tento apel je namieste o to viac, že tieto zaisťované osoby ešte neboli právoplatne odsúdené a nebol im ani nariadený výkon trestu odňatia slobody a dokonca voči nim nemusí byť ani vedené trestné stíhanie (napr. v prípade zabezpečeného svedka, podľa § 88 Tr. por.). Zároveň však sociálne podmienky v týchto zariadeniach (tzv. celách policajného zaistenia) nedosahujú štandardy Ústavov na výkon väzby a trestu odňatia slobody. Osobitne intenzívne tento handicap pociťuje zaistený svedok a hádam aj preto súdy pristupujú k nariaďovaniu zabezpečenia svedka, podľa § 88 Tr. por., veľmi obozretne a zdržanlivo, dokonca aj v procesných situáciách, kedy sú naplnené všetky obligatórne procesné podmienky na takéto rozhodnutie, čo nepochybne negatívne vplýva na rýchlosť, ale predovšetkým efektivitu trestného konania.

Z. Karabec podstatu privatizácie väzenského systému vidí v tom, že štát uzatvára zmluvu so súkromnou firmou o tom, že táto súkromná firma zabezpečí a poskytne, pre účely výkonu trestu odňatia slobody určitého počtu odsúdených osôb, ubytovacie priestory.⁷

Pokiaľ ide o motiváciu štátu uvažovať o zverení väzenského systému do súkromnej oblasti, táto vychádza tak zo všeobecných, ako aj špeciálnych (špecifických) dôvodov.

Ako **všeobecné dôvody** sú najčastejšie uvádzané dôvody inštrumentálne a politické. **Inštrumentálne dôvody** privatizácie väznenstva sú spojené so snahou štátu dosiahnuť, čo najvyššiu úroveň efektívnosti riadenia väzenského systému. To konkrétne znamená, že štát sa snaží dosiahnuť zlepšenie fungovania väzenského systému, za súčasného zníženia výdavkov na tento systém. Politické **odôvodnenie** privatizácie väzenského systému vychádza z ideologických východísk.⁸

Špecifickým dôvodom privatizácie väznenstva je predovšetkým nárast kriminality, ale predovšetkým nárast počtu osôb odsúdených na nepodmienečný trest odňatia slobody, a tým aj nárast počtu odsúdených vo väzenských zariadeniach (ústavoch na výkon väzby a trestu).

V období rokov 2015 – 2019 bolo vo výkone trestu odňatia slobody viac ako 10.000 odsúdených (väznených osôb).⁹ S vysokým počtom odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody úzko súvisí aj preplnenosť väzenia, teda prekračovania uby-

and Social Change (2010) 54, s. 265.

6 ŠRÁMEL, B.: Privatizácia väzenského systému: áno alebo nie? In: *Trestné právo*, 2015, č. 1, s. 31.

7 KARABEC, Z.: Poznámky k trestní politice. In: *Kriminálna politika* č. 1/2012, s. 20.

8 JUNG, Y.: Prison privatization a perspective on core governmental functions. In: *Crime, Law and Social Change* (2010) 54, s. 264.

9 porov.: *Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2019*, prístupné na <http://www.zvjs.sk/dokumenty/rocnky/Rocenka2019>.

tovej kapacity, čo nevyhnutne má svoje dôsledky aj pre bezpečnosť väzenia, čo vyvoláva synergický efekt zníženého sociálneho štandardu väzňov (odsúdených). Aktuálne je ubytovacia plocha v Ústavoch na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia, na úrovni 2,88m²,¹⁰ pričom podľa § 18 ods. 1 zákona č. 475/2005, Z.z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zo VTOS“) má byť ubytovacia plocha v cele alebo izbe pre jedného odsúdeného minimálne 3,5 m². Zákonodarca (štát), podľa všetkých okolností, poznávajúc stav naplnenie väzníc, normatívne ukotvil v cit. § 18 ods. 1, veta tretia Zo VTOS, exkulpáciu dočasnú výnimku z predpísaného ubytovacieho štandardu väzňov, podľa ktorej *„ak sa nadmerne zvýši počet odsúdených v ústave, možno ubytovaciu plochu, na nevyhnutne potrebný čas znížiť.“*

Správne v tejto súvislosti pripomína a upozorňuje M. Štrkolec, že *„znižovanie ubytovacej plochy odsúdeného, by malo rešpektovať princíp proporcionality zásahov do základných práv a slobôd odsúdených, ktorý je vlastný právnemu štátu a v zmysle ktorého možno dlhodobé nedosahovanie zákonom ustanovenej ubytovacej plochy pre jedného odsúdeného, v hypotetickej rovine označiť ako porušovanie princípu zákonosti, ktorý predstavuje samotné jadro ústavnosti“*.¹¹

V tejto súvislosti a z uvedených dôvodov, bola uznesením vlády Slovenskej republiky č. 248/2011, v roku 2011, schválená Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 – 2020, ktorá ideovo vychádza z Programového vyhlásenia vlády, pričom vláda si stanovila za cieľ: *„reflektovať potreby väzenstva a s týmto cieľom stabilizovať personálne zabezpečenie Zboru väzenskej a justičnej stráže, podľa možnosti rozpočtu rozširovať kapacity väzníc a usilovať sa o posilnenie nástrojov reálnej prevýchovy odsúdených v rámci starostlivosti o odsúdených počas výkonu trestu odňatia slobody“*.¹²

II. Historické súvislosti vzniku a vývoja koncepcie privatizácie väzenského systému v premenách času

Prvotné úvahy a koncepcie privatizácie väzenského systému možno spoľahlivo zaznamenať ešte v období 19. storočia v Taliansku, a to v súvislosti so vznikom potreby výmeny poznatkov a skúseností sudcov a väzenských pracovníkov s trestaním „previnilcov“ a s uplatňovaním vhodných penologických systémov, čo vyvolalo vlnu reformného hnutia v oblasti trestného súdnictva a výkonu trestov aj v celej západnej Európe. Tieto reformné zmeny sa až následne preniesli aj na americký kontinent, kde sa v modifikovaných podobách uplatňovali dokonca vo väčšom rozsahu ako v samotnej Európe.¹³

10 porov.: Aktuálna ubytovacia plocha v m², Príloha č. 5 ku Koncepcii väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011–2020, prístupné na:

<http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtm/MaterDokum-175978?prefixFile>.

11 ŠTRKOLEC, M.: Väzenstvo Slovenskej republiky – vybrané problémy súčasnosti a perspektívy do budúcnosti, In: *Trestná politika štátu, história, súčasnosť a perspektívy; Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Košice: UPJŠ, 2015, s. 306.

12 Porov. *Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011–2020*. Aktualizácia, s. 5, prístupné na : <http://www.rokovania.sk/Rokovania.aspx/BodRokovaniaDetail?idMateriál=22614>.

13 VÁLKOVÁ, H. – KUČTA, J. a kol.: *Základy kriminológie a trestní politiky*. 2. vydání, Praha:

Trestnoprávna jurisprudencia zaznáva v novodobej histórii USA, dve historické etapy fungovania privatizovaných väzení. Prvá etapa existencie súkromných väzení, v novodobej histórii USA, je datovaná do roku 1840 – 1960.¹⁴ Celá prvá éra súkromného väzenstva bola poznamenaná v USA, obzvlášť obdobie druhej polovice 19. storočia, masívnym využívaním väzenskej práve, s čím bol spojený aj prenájom väzňov na prácu. Súkromné firmy prevzali zodpovednosť za starostlivosť, ubytovanie a bezpečnosť väzňov, za čo im štát platil určitú finančnú odmenu. Súčasne štát reálne znížil svoje náklady na prevádzkovanie väzenského systému.¹⁵

Koniec prvej etapy fungovania súkromných väzení v USA, na začiatku druhej polovice 20. storočia súvisel s viacerými faktormi, medzi inými aj škandálmi so zneužívaním práce väzňov, zníženým dopytom po práci väzňov a v konečnom dôsledku aj s novou generáciou politikov a väzenských funkcionárov.¹⁶ Nástup druhého obdobia (etapy) súkromných väzení v USA, spadá do polovice osemdesiatych rokov 20. storočia, keď v roku 1984, americká väzenská spoločnosť (CCA – Corrections Corporation of America) začala prevádzkovať prvé väzenie, po veľmi dlhom období, úplne v rukách súkromného subjektu. Následne, ďalšie desaťročia boli v znamení nárastu počtu súkromných väzení. Samozrejme aj „reprivatizácia“ väzení v USA je sprevádzaná viacerými negatívnymi javmi, ktorých signifikantným znakom je uplatňovanie a presadzovanie trhových pravidiel do prevádzky súkromných väzení, a to za každú cenu, teda niekedy aj na úkor účelu sledovaného výkonom trestu odňatia slobody teda predovšetkým resocializácie väzňov (odsúdených), čo je v mnohých prípadoch potvrdzované aj na zákonnej a ústavnej úrovni.

V súvislosti s historickým kontextom vzniku a existencie súkromného väzenského systému, OGLE, R.S., poznamenáva „že **história súkromných väzení odráža mylnú predstavu, že zavedením trhového mechanizmu do väzenského systému, možno dosiahnuť jeho plnú funkčnosť, bez porušovania základných inštitucionálnych princípov jeho fungovania**“. K uvedenému ďalej poznamenáva, že „história ukázala, že práve naopak, tento princíp viedol ku koncepcii zneužívania odsúdených, politickej manipulácii a v konečnom dôsledku k zlyhaniu súkromného väzenského systému. Súkromné väzenské kooperácie, podľa jeho názoru, totiž neboli pasívnymi entitami, ale agresívnymi trhovými hráčmi.“¹⁷

K uvedenému sa žiada poznamenať, že prezentovaný kritický postoj k negatívnym javom sprevádzajúcich súkromný väzenský systém, je v mnohých smeroch absolútne namieste, na strane druhej však vytvára mylnú predstavu a dojem, že štát ako prevádzkovateľ väzenského systému, je ideálnym riešením a zároveň aj efektívnejším riešením spôsobu výkonu trestu odňatia slobody a že s prevádzkovaním štátnych väzení nie sú spojené žiadne praktické problémy. Opak je pravdou, keď sme pomerne

C.H.BECK, 2012, s. 238.

14 JUNG, Y.: Prison privatization a perspective on core governmental functions. In: *Crime, Law and Social Change* (2010) 54, s. 264.

15 PILCHER, D.: *State Correctional Industries: Choosing Goals, Accepting Tradeoffs*, Denver, Vo: *National Conference of State Legislatures*, June 1989, s. 12.

16 DI LULIO, J.J.: What's wrong with Private Prisons. In: *Public Interest*, Summer 1988, 92, s. 73.

17 OGLE, R., S.: Prison privatization. An Enviromental Cater – 22. In: *Justice Quarberly*. Vol. 16. No 3 (199), s. 590.

často svedkami porušovania väzenských pravidiel príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže, a to tak závažného charakteru, že sú voči ním vyvozené trestnoprávne konzekvencie. Zároveň, v súčasnosti nebol zrealizovaný seriózny ekonomický audit efektivity fungovania štátnych väzení, teda či finančné náklady ich prevádzky, na jedného väzňa, korelujú hospodárnemu a účelnému vynakladaniu verejných zdrojov.

Uvedenými (ekonomickými) aspektmi fungovania štátnych väzenských systémov sa v slovenských podmienkach nevenujú, resp. nevenujú seriózne žiadne kompetentné authority, a to vrátane Najvyššieho kontrolného úradu, ktorý maximálne posudzuje, pokiaľ vôbec, to, či vynaložené verejné zdroje boli použité na deklarovaný účel, nie však to, či boli použité aj efektívne a hospodárne, v snahe minimalizovať a optimalizovať prevádzkové náklady. Požiadavka na ekonomický audit efektivity hospodárenia štátnych väzení je však len prvým krokom a zároveň materiálnym predpokladom na komplexné, korektné a zároveň kvalifikované zhodnotenie fungovania štátnych väzení, s ktorým musí byť spojené aj zhodnotenie právne, sociálne a penitenciárne hľadiská naplnenia účelu, ktorý je inak sledovaný nariadeným výkonom trestu odňatia slobody. Osobitne citlivo, je potrebné v tejto súvislosti vyhodnocovať fenomenológiu kriminálnej recidívy, ako aj vlastnej miery efektivity resocializácie páchatel'ov. Takéto komplexné a komparatívne zhodnotenie (podľa porovnateľných, ak nie identických referenčných parametrov) tak štátneho, ako aj súkromného väzenského systému v podmienkach Slovenskej republiky, z objektívnych dôvodov (neexistencia súkromných väzníc), nebolo zrealizované a nebolo podľa všetkého zrealizované ani v zahraničí, aj keď parciálne pokusy boli zaznamenané (Maďarská republika), avšak išlo o hodnotenie, ktoré sa týkalo len vybraných aspektov výkonu trestu odňatia slobody v týchto zariadeniach, a preto nemajú zásadnú validitu pre zásadné závery o výhodnosti, či nevýhodnosti toho – ktorého väzenského systému. ***Jednoducho v súčasnosti nie je vypracovaná jednotná metodika (pravidlá) tak na národnej, ako aj na medzinárodnej úrovni, ktorá by umožňovala komplexne, korektne, kvalifikovane a komparatívne vyhodnotiť jednotlivé parametre fungovania tak štátneho, ako aj súkromného väzenského systému.*** Nepochybne aj táto skutočnosť, negatívne ovplyvňuje úvahy jednotlivých národných štátov zavádzať – implementovať súkromné väzenia či aspoň niektoré jeho symptómy, do fungovania väzenského systému. Prístup exekutívy USA, k fungovaniu súkromného väzenského systému, len potvrdzuje prezentované premisy a zistenia, keď tento sa vyznačuje tzv. mantinelizmom, teda od jedného extrému k druhému, od velebenia až po zatracovanie súkromného väzenského systému. Kým prezident B. Obama vehementne kritizoval súkromné väznice ako neefektívne a drahé, potom, súčasný prezident D. Trump, nedá na súkromné väzenia dopustiť. V USA sa preto privatizácia väzníc v 90. rokoch a v súčasnosti zintenzívnila, pričom v súčasnosti sa súkromné firmy podieľajú na výkone trestu odňatia slobody 19 % väzňov v krajine. Vláda USA, súkromným spoločnostiam, ktoré participujú na prevádzkovaní väzníc, poskytuje finančnú dotáciu 23.000 dolárov na každého väzňa, a to napriek tomu, že minimálna mzda je v USA iba 15.000 dolárov ročne.¹⁸ Obrat hlavných spoločností, ktoré prevádzkujú súkromné väznice, v posledných rokoch, výrazne vzrástol. Je teda možné generalizovať, že americ-

18 LA JORNADA: Americký Gulag je výnosný byznys ! První zprávy.cz.(online), 3.10.2019(cit. 2019-10-22). Dostupné na: <http://www.prvnizpravy.cz> (zpravy) la-jornada-americky-gulag-jevynosny-byznys.

ký súkromný väzenský systém (priemysel), má ročné príjmy, vo výške 5 miliárd dolárov.¹⁹

Podľa J. Oades, USA sa síce naučili na väzenstve zarábať, ale nenaučili sa ich robiť efektívnymi.²⁰

Referovaný aktuálny stav väzenského systému v USA svedčí o tom, že z ekonomického hľadiska, môže byť súkromný väzenský systém efektívny, nič na veci nemení skutočnosť, že priemerné náklady na jedného väzňa sú vyššie ako je minimálna mzda v USA, nakoľko ide o kategórie, ktoré majú výpovednú hodnotu len vo vzťahu k „ušlému zisku“ štátu u väzňa, ktorý nepracuje, ale je vo výkone trestu odňatia slobody. Predmetný ukazovateľ (komparácia) však nemá žiadnu výpovednú hodnotu, vo vzťahu k efektívnosti vynaložených finančných prostriedkov na jedného väzňa, teda či súkromné väznice majú nižšie finančné náklady na jedného väzňa, ako štátne väznice. Práve prezentovaný záver J. Oades, svedčí o tom, že podľa všetkých okolností, komparácia ekonomickej efektivity výkonu trestu odňatia slobody v súkromných a štátnych väzenských zariadeniach, vychádza v prospech súkromných väzenských zariadení. Inou, nezodpovedanou otázkou, je efektívnosť penitenciárna, sociálna a trestnoprávna.

Privatizáciu väzenstva však nemožno teritoriálne obmedzovať len na USA aj keď tieto v otázke prevádzkovania súkromných väzenských zariadení, majú najväčšie skúsenosti. Snahy o privatizáciu väzenstva možno zaznamenať aj v *Austrálii, Juhoafrickej republike, na Novom Zélande, či Veľkej Británii*, ale rovnako tak v krajinách Európskej únie. Konkrétne ide o *Francúzsko, Belgicko, Estónsko*, či susedné *Maďarsko*. Je potrebné v tejto súvislosti poznamenať, že každá z týchto krajín pristupuje k implementácii súkromných prvkov do väzenského systému iným spôsobom. Veľká Británia zverila súkromnému sektoru väčšinu exekutívnych kompetencií súvisiacich s výkonom trestu odňatia slobody, konkrétne stráženie väzňov, správu väzníc, zodpovednosť za resocializáciu väzňov, ich predvádzanie, či eskortovanie. Štátna správa vo Veľkej Británii vykonáva výlučne dohľad nad dodržiavaním zákonných podmienok výkonu trestu, vrátane dodržiavania dohodnutých obligačných podmienok výkonu trestu, vrátane dodržiavania dohodnutých obligačných podmienok súkromným partnerom súvisiacich so správou väznice.²¹

Pre Slovenskú republiku sa javí nepochybne inšpiratívnou snaha o privatizáciu väzenstva v *Českej republike*, kde seriózne diskusie na túto tému začali v roku 1997, kedy bol pripravovaný aj nový zákon o výkone trestu odňatia slobody.²²

Pre zapojenie súkromného sektora do procesu výkonu trestu odňatia slobody je kľúčové ust. § 13 zákona č. 169/1999 Sb. o výkone trestu odňatia slobody (ďalej len „ZVTOS“), ktoré priznáva Ministrovi spravodlivosti kompetenciu zriadiť väznicu aj v inom objekte, ako je objekt v správe väzenskej služby. Podmienkou je súhlas vlastníka tohto objektu a uzatvorenie Zmluvy o zriadení vecného bremena. Zákon ďalej stanovuje, že objekt, v ktorom je väznica zriadená, spravuje a prevádzkuje vlastník

19 Tamtiež.

20 KUČERA, V.: Evropské vězenské systémy. In: *Právné rozhledy*, 2002, č. 11, s. 577.

21 TLAPÁK – NAVRÁTILOVÁ, J.: Má privatizace vězeňství budoucnost? In: *Kriminologické a organizačno – technické aspekty privatizácie trestného práva, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie III. Košické dni trestného práva*, Košice: UPJŠ, 209, s. 163.

22 MIKULEC, V. – NOVOTNÝ, O.: Vězenci a právo. In: *Veřejná správa a právo: pocta prof. JUDr. Dušanu Hendrychovi k 70. narozeninám*. Praha: C.H.BECK, 1997, s. 221.

objektu, na základe zmluvy uzatvorenej s väzenskou správou. Väzenská správa však zodpovedá za strázenie, zaobchádzanie s odsúdenými a za dodržiavanie zákonných podmienok výkonu trestu. V tejto súvislosti sa Tlapák – Navrátilová, J., zamýšľa nad tým, či je možné za týchto okolností, zveriť výkon týchto činností aj inému subjektu ako vlastníkovi budovy, pričom dospela k záveru, že „*napriek tomu, že § 13 o ZVTOS hovorí iba o vlastníkovi objektu, je potrebné predmetné ustanovenie vykladať tak, že v určitých prípadoch, by malo byť možné zveriť výkon týchto činností aj inému subjektu. Dôvodom je predovšetkým účel tohto ustanovenia, ktorým je umožnenie zverenia výkonu v týchto činnosti tretej osobe*“.²³ V Českej republike, na konci roku 2018, odštartoval nový typ spolupráce medzi štátnym a súkromným sektorom podpisom Zmluvy o práve stavby a Koncesnej zmluvy na výstavbu a prevádzku výrobné haly, ktorú medzi sebou uzatvorili zástupcovi Väzenskej služby a Věznice Plzeň a súkromnej spoločnosti.²⁴

III. Modely privatizovaného väzenského systému (výkon trestu odňatia slobody)

Chi, K.S., rozoznáva päť *základných modelov fungovania privatizovaného väzenského systému*:

1. *model súkromných služieb (private services model);*
2. *model súkromnej výstavby (private construction model);*
3. *model súkromného riadenia (private management model);*
4. *model prevzatia súkromnou firmou (private takeover model);*
5. *model súkromného vlastníctva a prevádzkovania (private ownership and operation model);*²⁵

Uplatnená klasifikácia jednotlivých modelov fungovania privatizovaného väzenského systému, sa odvíja od spôsobu a rozsahu intervencie súkromného sektora pri prevádzkovaní a riadení jednotlivých činností (aktivít) spojených s výkonom trestu odňatia slobody.

Ad 1.) model súkromných služieb spočíva v tom, že štát uzatvára zmluvu so súkromnou firmou, za účelom poskytovania výbraných služieb v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody. Medzi takéto služby patrí zabezpečovanie práce pre väzňov, zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti pre väzňov, zabezpečenie vzdelávania pre väzňov, zber a likvidácia odpadu vo väzení, eskorta väzňov. Tento model patrí k najstarším modelom a zároveň k najvýznamnejším modelom privatizovaného väzenského systému a súčasne aj k najmenej kontroverzným modelom.²⁶ Tento model vychádza zo správnej pre-

23 TLAPÁK – NAVRÁTILOVÁ, J.: Má privatizace vězeňství budoucnost? In: *Kriminologické a organizačno – technické aspekty privatizácie trestného práva, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie III. Košické dni trestného práva*, Košice: UPJŠ, 209, s. 161–162.

24 NAVRÁTIL, P.: Konec nudy ve věznicích? Vězni nastoupí do práce. In: *Globe24.cz*(online). 20.12.2018 cit. 2019-10-22). Dostupné na : [https://globe24.cz/domov\(65023-konce-nudy-ve-veznicich-vezni-nastoupi-do-prace](https://globe24.cz/domov(65023-konce-nudy-ve-veznicich-vezni-nastoupi-do-prace).

25 CHI, K. S.: Prison Overcrowding and Privation. Models and Opportunities. In: *The journal of State Government*, Mar/Apr, 1989, 62, 2 s. 70.

26 ZAGER, M.A. – McGAMA, J. – GARCIA, L.: Prison Privatization and Public Budgeting: A Meta – analysis of the Literature. In: *Journal of Public Budgeting Accounting and Financial*

misy, že určité služby majú a priori súkromný charakter, a teda bežne sa poskytujú (sú rozšírené) aj v civilnom živote a zároveň poskytovanie týchto služieb pre väznice nevykazuje také zásadné špecifiká, pre ktoré by ich výkon musel byť realizovaný štátom. Jednoducho, úlohou štátu nie je primárne podnikat' v jednotlivých oblastiach, a preto využívanie služieb súkromného sektora, osobitne špeciálnych služieb, je obojstranne prospešné, samozrejme pri nastavení obvyklých a korektných obligačných podmienok.

Ad. 2) model súkromnej výstavby, je založený na tom, že súkromná firma vybuduje ústav výkonu trestu odňatia slobody.²⁷ Tento model je funkčný a nie je vnímaný kontroverzne pokiaľ výstavba väznice nie je následne kombinovaná s ďalšími modelmi (formami) spolupráce, s čím majú negatívne skúsenosti predovšetkým v Maďarsku, kedy výstavba väznice bola kombinovaná s jej nasledovným prevádzkovaním súkromnou spoločnosťou, s možnosťou štátu po určitom čase odkúpiť túto väznicu. Pravdou je, že problém nebol ani v samotnej kombinácii jednotlivých foriem (modelov) spolupráce so súkromným sektorom, ale v nastavení finančných (ekonomických) podmienok (parametrov) tejto spolupráce, keď možnosť štátu odkúpiť väznicu bola dohodnutá na obdobie, po ktorom sa súkromnému zhotoviteľovi tejto väznice, náklady na jej obstaranie (vybudovanie) vrátili niekoľko násobne a navyše ani samotná kúpna cena, po skončení obdobia nájmu väznice nebola obvyklá trhovým podmienkam. Tento príklad ilustruje skôr individuálne zlyhanie zodpovedných zástupcov štátu, ktorí pristúpili na jednostranne nevýhodné podmienky súkromného partnerstva. Jednoducho tento prípad nemožno označiť ako systémové zlyhanie štátneho a súkromného partnerstva.

Ad. 3) model súkromného riadenia, spočíva v tom, že štát vybuduje väzenie, štát zostáva jeho vlastníkom, avšak väzenie je prevádzkované súkromnou spoločnosťou. Ide o určitú formu manažérskeho riadenia väzenia súkromnou firmou.

Ad. 4) model prevzatia súkromnou firmou, spočíva v tom, že súkromná firma prevezme celé štátne väzenie, a to na základe uzatvorenej Zmluvy o prenájme a riadení. Súkromná firma tu preberá výkon väčšiny funkcií štátneho väzenia. Na rozdiel od predchádzajúceho modelu súkromná firma preberá od štátu nielen riadenie (manažérske), ale rovnako tak aj jeho prevádzkovanie. Štát v tomto prípade zodpovedá za plánovanie, kontrolu a hodnotenie väzenských programov realizovaných súkromnou firmou.²⁸

Ad. 5) model súkromného vlastníctva a prevádzkovania, spočíva v tom, že súkromná firma vlastní, riadi a prevádzkuje väzenie. Na rozdiel od predchádzajúceho modelu, súkromná firma nielen riadi a prevádzkuje, ale rovnako tak vlastní väzenie. V podstate ide o „absolútnu“ formu privatizácie väzenského systému, ktorého cieľom je pomerne rýchlo, finančne efektívne riešiť stav preplnenosti väzníc, ale ani pri tomto modeli sa štát nezbavuje dohľadu nad dodržiavaním zákonných podmienok

Managment, Summer 2001, 13, 2, s. 226.

27 CHI, K. S.: Prison Overcrowding and Privation. Models and Opportunites. In: *The journal of State Government*, Mar/Apr, 1989, 62, 2 s. 71.

28 CHI, K. S.: Prison Overcrowding and Privation. Models and Opportunites. In: *The journal of State Government*, Mar/Apr, 1989, 62, 2 s. 72.

výkonu trestu odňatia slobody. Okrem toho výhodou tohto modelu sú rôzne daňové zvýhodnenia, či finančné stimuly.²⁹ V uvedenom smere ide pre súkromné firmy o najpopulárnejší model, ktorý umožňuje súkromnej firme nastaviť a optimalizovať fungovanie finančných tokov ako aj personálnych kapacít využívaných na riadenie a prevádzkovanie väzenia.

Sumarizačne možno konštatovať, že u modelov privatizovaného väzenského systému, ktoré sú založené aj na prevádzkovaní väzenia, hospodárenie súkromných väzení vychádza z vyčíslenia nákladov na 1 lôžko/1 deň. Výhodou tohto systému je určitá miera istoty pre súkromnú firmu, že štát si objedná určitý fixný počet lôžok na určitú dobu (napr. 3 – 4 roky), čo umožňuje súkromnej firme v dostatočnom časovom horizonte projektovať svoje podnikateľské aktivity. Štát obvykle v týchto prípadoch platí aj za lôžka, ktoré neobsadí.³⁰

IV. Medzinárodné a ústavné východiská (limity) výkonu trestu odňatia slobody

Ochrana práv odsúdených (väzňov), je predmetnom normatívnej úpravy obsahnutej vo viacerých medzinárodných dokumentoch.

Predovšetkým túto reglementáciu nachádzame v dokumentoch ktoré prijalo OSN. Konkrétne Hospodárska ekonomická rada a jej Výbor pre prevenciu a kontrolu kriminality, prijali **Štandardné minimálne pravidlá OSN pre zaobchádzanie s väzňami** (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners – UN SMR), ktoré boli vydané vo forme odporúčaní všetkým vládam členských štátov OSN, aby tieto boli rešpektované pri zákonnej a inej normatívnej úprave väzenstva.³¹

Predmetný dokument obsahuje minimálne pravidlá – štandardy pre využívanie nástrojov, prostredníctvom ktorých dochádza k obmedzovaniu osobnej slobody vo väzniciach. Možno teda konštatovať, že predmetný dokument obsahuje a stanovuje univerzálne pravidlá výkonu trestu odňatia slobody, bez ohľadu na prípadné regionálne špecifiká.

V európskom priestore ideovo a vecne, nadväzujú na označené Štandardné minimálne pravidlá OSN pre zaobchádzanie s väzňami, Európske väzenské pravidlá, ktoré sú ich prepracovanou (dopracovanou) verziou, pričom sú aktualizované na regionálne podmienky – európske tradície, kultúrne hodnoty a nové stratégie väzenstva. **Európske väzenské pravidlá** boli prvý krát vyhlásené rezolúciou Rady Európy (73) 5, v roku 1973, pod názvom (European) Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners.

V prepracovanej verzii boli potom v roku 1987 tieto pravidlá označené ako European prison rules (EPR), na základe odporúčania Výboru ministrov Rady Európy ako rezolúcie č. (87) 3, ktoré boli postupne implementované do právnych poriadkov jednotlivých členských štátov EÚ.

Kľúčovým aspektom, v týchto Európskych väzenských pravidlách, je zachovanie

29 CHI, K. S.: Prison Overcrowding and Privation. Models and Opportunities. In: *The journal of State Government*, Mar/Apr, 1989, 62, 2 s. 72.

30 KARABEC, Z.: Poznámky k trestní politice. In: *Kriminalistika* č. 1/2012, s. 20.

31 FLEGL, V.: Minimální standardní pravidla pro zacházení s vězněnými osobami. In: *Mezinárodní ochrana spravedlnosti a lidskosti (Dokumenty OSN)*; Praha: SPEKTRUM; 1990.

(rešpektovanie) ľudskej dôstojnosti väzňov.

Európske väzenské pravidlá, nakoniec boli aktualizované a prepracované na základe Odporúčania Ree (2006) 2 Výboru ministrov Rady Európy. Aktualizácia sa týkala predovšetkým ukotvenia (odporúčania) práva väzňov na prístup k adekvátnej právnej pomoci. Medzi ďalšie dokumenty upravujúce podmienky výkonu trestu odňatia slobody, nepochybne patrí *Európsky dohovor pre prevenciu mučenia a neľudského alebo degradujúceho zaobchádzania* (1987), ktorý bol prijatý orgánom Rady Európy. Európsky výbor pre prevenciu mučenia a neľudského alebo degradujúceho zaobchádzania alebo trestania, známy aj pod skratkou CPT (European Committee for Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment).

Hádám najvýznamnejším medzinárodným dokumentom, ktorý upravuje základné práva a slobody osôb, ktoré sú vo výkone trestu odňatia slobody, je *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (ďalej len ako „DOĽP a a ZS“).

Predmetný dokument poskytuje aj osobám, ktoré sú odsúdené a sú vo výkone trestu odňatia slobody, viaceré procesné práva, ktoré možno označiť ako základné práva a slobody.

Normatívna úprava týchto základných práv a slobôd odsúdených osôb, je koncentrovaná vo viacerých ustanoveniach DOĽP a ZS. Konkrétne **čl. 3 DOĽP a ZS, zakazuje mučenie, neľudské zaobchádzanie a trestanie, ako aj ponížujúce zaobchádzanie a trestanie.**

Tento zákaz vychádza z nevyhnutnosti zachovania fyzickej a psychickej integrity človeka, ktorá je predpokladom jeho humánneho zakotvenia v spoločnosti. Spolu s právom na život a osobnou slobodou patrí k základným a prirodzeným právam človeka.³²

Rovnako **čl. 5 DOĽP a ZS, garantuje odsúdenému, právo na slobodu a bezpečnosť.** Dôvody pozbavenia osobnej slobody sú taxatívne vymedzené v čl. 5 ods. 1, pričom jedným z týchto legálnych a legitímnych dôvodov je aj zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom. Z dikcie čl. 5 ods. 1 písm. a) DOĽP a ZS teda vyplýva, že tieto dôvody a podmienky pozbavenia osobnej slobody, musia byť zákonné a vykonané na základe interných normatívnych aktov.

V neposlednom rade, **čl. 6 ods. 1 DOĽP a ZS, garantuje aj odsúdenému, ktorý je vo výkone trestu odňatia slobody, právo na spravodlivý súdny proces.** Obsahom tohto práva je totiž **právo na vymožitelnosť práva.**

Integrálnou súčasťou práva na spravodlivý súdny proces, podľa čl. 6 ods. 1 DOĽP a ZS je aj právo na prístup súdu, ktorého podstatou je poskytnutie možnosti každému, koho práva sú ukrátené, aby ich mohol uplatniť na súde. Právo na prístup na súd, vyžaduje od štátu, aby nevytváral akékoľvek, či už formálne (napr. zákonné) alebo faktické prekážky prístupu, na súd.³³ Súčasťou tohto práva a tomu korelujúcej povinnosti, nevytvárať procesnoprávne podmienky sťažujúce prístup na súd, sú aj podmienky potrebné na začatie konania. Integrálnou súčasťou (atribútom) tohto práva, je potom aj zákaz vyčleňovať určité skupiny osôb z možnosti prístupu na súd, a to vrátane osôb vo výkone trestu odňatia slobody.

Na základné práva a slobody odsúdeného garantované referovanými ust. čl. 3, 5

32 SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z ohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov práv)*. Bratislava: EURO KÓDEX, 2003, s. 163.

33 Tamtiež, s. 284.

ods. 1 písm. a), ako aj čl. 6 ods. 1 DOLP a ZS, ideovo a vecne nadväzuje aj **čl. 13 DOEP a ZS**, ktorý odsúdenému, ktorý je vo výkone trestu odňatia slobody, **garantuje právo na účinný prostriedok nápravy**, podľa ktorého „každý, koho práva a slobody priznané týmto Dohovorom boli porušené, musí mať účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom, aj keď sa porušenia dopustili osoby pri plnení úradných povinností“.

Na normatívnu reglementáciu limitov výkonu trestu odňatia slobody ukotvenú v medzinárodných dokumentoch ideovo nadväzuje **reglementácia na ústavnej úrovni**, ktorá je konkrétne **normatívne ukotvená v č. 13 ods. 1, 4 Ústavy a nadväzne aj v čl. 16 ods. 2 čl. 17 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky**.

Podľa čl. 13 ods. 1 písm. a) Ústavy SR „*povinnosti možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd*.“

Podľa čl. 13 ods. 2 Ústavy SR „*medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom*.“

Podľa čl. 13 ods. 4 Ústavy SR „*pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môže použiť len na ustanovený cieľ*.“

Podľa čl. 16 ods. 2 Ústavy SR „*nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému, či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu*.“

Podľa čl. 17 ods. 2 Ústavy SR „*nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon*.“

K normatívnym podmienkam a limitom obmedzenia základných práv a slobôd občanov, pomerne presne a výstižne zaujal stanovisko Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ÚS SR“), keď judikoval, že „*pokiaľ ide o realizáciu ústavného príkazu povinnosti ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd vyplývajúcich z čl. 13 ods. 1 písm. a) Ústavy, nemôže byť vo všeobecne záväznom nariadení uložená nová povinnosť, ktorá neexistuje v zákone. Nerešpektovanie uvedeného príkazu Ústavy, by znamenalo negáciu zvrchovanosti zákona, a tým popretie samotného princípu právneho štátu*.“³⁴

Ústava SR výslovne určuje podmienky, ktoré legitimizujú obmedzenia základného práva alebo slobody. Podmienky obmedzenia základného práva alebo slobody ustanovuje čl. 13 ods. 2 – 4. Účelom úpravy čl. 13 ods. 2 je určiť formálnu záruku obmedzenia základných práv a slobôd. Materiálne podmienky obmedzenia základných práv, resp. slobôd sú implikované v čl. 13 ods. 3 a 4 Ústavy SR.³⁵

V. Záonné limity (východiská) výkonu trestu odňatia slobody

Normatívna úprava podmienok výkonu trestu odňatia slobody v Slovenskej republike je obsiahnutá vo viacerých normatívnych prameňoch rôznej právnej sily, a teda aj záväznosti.

Všeobecná normatívna úprava podmienok výkonu trestu odňatia slobody je

34 Porov. II. ÚS 100/02. Nález z 30. januára 2003. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2003 – I. polrok. s. 65.

35 DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky, komentár, Šamorín: Heuréka, 2007, s. 159.

systémovo inkorporovaná do obsahu štvrtej časti, prvej hlavy Trestného poriadku (§ 406 a nasl.). V Trestnom poriadku je obsiahnutá predovšetkým normatívna úprava podmienok nariaďovania výkonu trestu (§ 408 Tr. po.), odkladu výkonu trestu (§ 407 Tr. por.), rozhodovania o zmene spôsobu výkonu trestu (§ 411 Tr. por.), prerušenie výkonu trestu (§ 412 Tr. por.), upustenia od výkonu trestu (§ 413 Tr. por.), započítania väzby a trestu (§ 414 Tr. por.), ale predovšetkým aj procesné podmienky premeny zvyšku trestu odňatia slobody na trest domáceho väzenia (§ 414 a Tr. por.), ako aj podmienky podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody (§ 415 a nasl. Tr. por.). Zároveň Trestný poriadok obsahuje blanketné ustanovenie § 407 ods. 1, ktoré *expressis verbis* odkazuje na osobitný zákon, predmetom ktorého je úprava podmienok spôsobu výkonu trestu odňatia slobody.

V Slovenskej republike takým osobitným zákonom je *zákon č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody*, v znení neskorších predpisov. Vykonávacím predpisom k predmetnému zákonu o výkone trestu odňatia slobody, je *vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 368/2008 Z.z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody, v znení neskorších predpisov*.

Na označenú normatívnu úpravu (všeobecne záväznú), ideovo a vecne nadväzuje interný normatívny akt: *Rozkaz ministra spravodlivosti SR č. 15/2018, ktorým sa mení a dopĺňa Rozkaz ministra spravodlivosti (ďalej len ako „RMS“) č. 16/2015 o zaobchádzaní s obvinenými a odsúdenými*.

V tejto súvislosti sa žiada poznamenať, že *normatívna reglementácia úpravy podmienok výkonu trestu odňatia slobody v Slovenskej republike*, na rozdiel od Českej republiky, *neobsahuje v osobitnom zákone č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody, generálnu kompetenčnú klauzulu, ktorá by legislatívno – technicky, vytvorila normatívny rámec (podmienky) vstupu súkromného sektora do prevádzky a správy štátnych Ústavov na výkon trestu odňatia slobody, teda na privatizáciu väzenského systému*.

Záver

Privatizácia väzenského systému je predmetom pomerne zanietenej diskusie trestnoprávnej jurisprudencie, ale rovnako tak zástupcov z netrestnej oblasti a dokonca aj širokej verejnosti, a to od polovice 19. storočia, pričom má svojich priaznivcov, ako aj odporcov, ktorých argumentácia je častokrát skôr emotívna, ako racionálna, ale predovšetkým je motivovaná existujúcimi morálnymi a ideovými dogmami, ktoré vychádzajú zo spoločensko-ekonomických pomerov, tej ktorej krajiny.

Nevyhnutným predpokladom, akejkol'vek kvalifikovanej diskusie o prípadnej privatizácii väzenského systému, ako aj o jej konkrétnej forme – modeli praktického uplatnenia, je samotné poznanie a pochopenie systému a princípov, na ktorých sú jednotlivé modely privatizovaného väzenského systému vybudované. V spoločnosti je totiž historicky dlhodobo budovaná a zakotvená hlboká nedôvera ku všetkému novému, či nepoznanému, aj preto je nevyhnutné na túto tému vyvolať širokospektrálnu verejnú diskusiu, ktorá by mala vyústiť do konkrétnych aplikačných návrhov – riešení tohto fenoménu.

Pravdou je, že prípadná privatizácia väzenského systému, nech by bola implementovaná v akejkol'vek forme, nevyrieši všetky problémy, ktoré sa dlhodobo ku-

mulovali v existujúcom štátnom väzenskom systéme, *avšak nepochybne privatizácia väzenského systému v determinovanej a evolutívnej forme*, by mohla napomôcť riešeniu aspoň časti existujúcich problémov väzenského systému. **Determinácia privatizácie väzenského systému** znamená stanovenie transparentných pravidiel (podmienok) vzájomnej spolupráce medzi štátom a súkromným sektorom, a to tak v oblasti právnej, ekonomickej, ako aj penitenciárnej. Predmetom právnej regulácie, by mala byť už samotná možnosť zriadenia väznice v inom objekte ako je objekt v správe Zboru väzenskej a justičnej stráže, pričom rozhodnutie o tom by malo byť zákonom kompetenčne delegované na Ministra spravodlivosti Slovenskej republiky. Zároveň vo forme zákona, by bolo potrebné vyregulovať, že kompetencie Zboru väzenskej a justičnej stráže, pri realizácii ktorých dochádza k zásahom do základných práv a slobôd odsúdených, by aj naďalej vykonávali a zodpovedali za ne príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže. Konkrétne ide o stráženie, dozor, dohľad, zaobchádzanie s väzňami, ako aj dodržiavanie zákonných podmienok výkonu trestu, tak ako sú tieto kompetencie normatívne ukotvené aj de lege lata v § 6 ods. 1 Zákona č. 475/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, o výkone trestu odňatia slobody. Tým by boli stanovené všeobecné normatívne limity pre možné formy (modely) spolupráce medzi štátom a súkromným sektorom pri privatizácii väzenského systému. V konečnom dôsledku obdobným spôsobom je táto „privatizácia“ vyregulovaná aj v Českej republike, a to konkrétne v ust. § 13 zákona č. 169/1999 Sb. O výkone trestu odňatí svobody. **Evolutívna privatizácia väzenského systému** znamená postupné zavádzanie (implementáciu) jednotlivých prvkov súkromného charakteru do štátneho väzenského systému, a to od jednoduchších foriem spolupráce, ktoré sa osvedčili aj v iných krajinách, a proti ktorým nič zásadné nenamietajú ani inak odporcovia privatizácie väzenského systému. V prvej fáze, by teda bolo namieste implementovať model súkromných služieb, predmetom ktorých by bolo zabezpečenie práce pre odsúdených a v prípade, ak by sa tieto formy spolupráce osvedčili, potom, je možné uvažovať aj o ďalších formách (modeloch) spolupráce. Avizované formy (modely) implementácie súkromných prvkov do štátneho väzenského systému, by nepochybne neboli ani v rozpore s morálnymi a ideovými piliermi súčasného väzenského systému, naopak možno dôvodne predpokladať ich všeobecnú spoločenskú prospešnosť.

Literatúra:

- CHI, K. S.: Prison Overcrowding and Privation. Models and Opportunitites. In: *The journal of State Government*, Mar/Apr, 1989, 62, 2.
- DI LULIO, J.J.: What's wrong with Private Prisons. In: *Public Interest*, Summer 1988, 92.
- DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky, komentár*. Šamorín: Heuréka, 2007.
- ESSER, A.: Funtchtinswandel strofrechtlicher Prozesmawimen: Auf dem Weg zur „Reprivotisierung“ des Strafverfahrens. In: *Karl Krocschell recht und Venfahren: Symposium den recht&swissen schaftlichen Fakultäten der Albert – Ludwigs – Universität Osaka*, Heidelberg: Müller, 1993.
- FLEGL, V.: Minimální standardní pravidlá pro zacházení s vězněnými osobami. In: *Medzinárodní ochrana spravedlnosti a lidskosti (Dokumenty OSN)*. Praha: SPEKTRUM; 1990.

- JUNG, Y.: Prison privatization a perspective on core governmental functions. In: *Crime, Law and Social Change* (2010) 54.
- KARABEC, Z.: Poznámky k trestní politice. In: *Kriminalistika* č. 1/2012.
- KUČERA, V.: Evropské vězenské systémy. In: *Právní rozhledy*, 2002, č. 11.
- LA JORNADA: *Americký Gulag je výnosný byznys!* První zprávy.cz.(online), 3.10.2019(cit. 2019-10-22). Dostupné na: <http://www.prvnizpravy.cz> (zpravy) la-jornada-americky-gulag-jevynosny-byznys.
- MIKULEC, V. – NOVOTNÝ, O.: Vězentví a právo. In: *Veřejná správa a právo: pocta prof. JUDr. Dušanu Hendrychovi k 70. narozeninám*. 1. vydání, Praha: C.H.BECK, 1997.
- NAVRÁTIL, P.: Konec nudy ve věznicích? Vězni nastoupí do práce. In: *Globe24.cz(online)*. 20.12.2018 cit. 2019-10-22). Dostupné na : [https://globe24.cz/domov\(65023-konce-nudy-ve-veznicich-vezni-nastoupi-do-prace](https://globe24.cz/domov(65023-konce-nudy-ve-veznicich-vezni-nastoupi-do-prace).
- OGLE, R., S.: Prison privatization. An Enviromental Cater – 22. In: *Justice Quarberly*. Vol. 16. No 3 (199).
- PILCHER, D.: *State Correctional Industries: ChoosingGoals, Accepting Tredeoffs*, Denver, Vo: *National Conference of State Legislatures*, June 1989.
- ROMŽA, S.: *Koncepcia prípravného konania*. Brno: Tribun EU, 2010.
- ROMŽA, S.: Význam spoločensko – ekonomických podmienok na formovanie trestnej politiky štátu. In: *Trestná politika štátu, história, súčasnosť a perspektívy; Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Košice: UPJŠ, 2015.
- SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z ohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov práv)*. Bratislava: EURO KÓDEX; 2003.
- ŠRÁMEL, B.: Privatizácia väzenského systému: áno alebo nie? In: *Trestné právo*, 2015, č. 1.
- ŠTRKOLEC, M.: Väzenstvo Slovenskej republiky – vybrané problémy súčasnosti a perspektívy do budúcnosti. In: *Trestná politika štátu, história, súčasnosť a perspektívy; Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*, Košice: UPJŠ, 2015.
- TLAPÁK – NAVRÁTILOVÁ, J.: Má privatizace vězeňství budoucnost? In: *Kriminologické a organizačno-technické aspekty privatizácie trestného práva, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie III. Košické dni trestného práva*. Košice: UPJŠ, 2019.
- VÁLKOVÁ, H. – KUČTA, J. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*, 2. vydání. Praha: C.H.BECK, 2012.
- ZAGER, M.A. – McGAMA, J. – GARCIA, L.: Prison Privatization and Public Budgeting: A Meta – analysis of the Literature. In: *Journal of Public Budgeting Accounting and Financial Managment*, Summer 2001, 13, 2.
- II. ÚS 100/02. Nález z 30. januára 2003. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2003 – I. polrok. s. 65.
- <http://www.zvjs.sk/dokumnty/rocnky/Rocenska2019>.
- <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtm/MaterDokum-175978?prefixFile>.
- <http://www.rokovania.sk/Rokovania.aspx/BodRokovaniaDetail?idMateriál=22614>.

Summary: Limits and Perspectives of Imprisonment for Adult Convicts, in Private Institutions for Serving the Imprisonment in the Slovak Republic, with Regard to Legal and non-Legal Guarantees of Legality

A necessary precondition for any qualified discussion about the possibility of privatization the prison system, as well as its specific form - the model of practical application, is the knowledge and understanding of the system and the principles on which the individual models of the privatized prison system are built. The society has historically built and deepened a deep distrust of everything new or unknown, which is why it is necessary to provoke a broad-based public debate on this topic, which should result in specific application proposals - solutions to this phenomenon.

It is true that the possibility of privatization the prison system, in whatever form, will not solve all the problems that have long accumulated in the existing state prison system, but undoubtedly the privatization of the prison system in a determined and evolutionary form could help solve at least part of the existing problemsn of prison system

prof. JUDr. Sergej ROMŽA, PhD.
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
Právnická fakulta, Katedra trestného práva
Kováčska ul. č. 26
041 75 Košice
Slovenská republika
sergej.romza@upjs.sk